

Jari Myllykoski vas ym.

Toimenpidealoite ulosoton uudistamisesta ja suomalaisten ylivelkaantumisen ehkäisemisestä

Eduskunnalle

Yksityinen velkaantuminen on kasvanut Suomessa tasaisesti 1990-luvun lopulta alkaen. Asuntolainat ovat suuria ja laina-ajat pitkiä. Opintolainojen määrä on kasvanut merkittävästi. Lisäksi erilaiset kulutusluotot ovat kiihdyttäneet kotitalouksien velkaantumista.

Valtioneuvoston kanslia julkaisi joulukuussa selvityksen viime vuosien ylivelkaantumiskehityksestä, jonka mukaan esimerkiksi maksuhäiriöisten suomalaisten lukumäärä kasvoi vuosien 2009—2019 aikana 305 000 henkilöstä 387 000 henkilöön. Viimeisten 10 vuoden aikana maksuhäiriöisten lukumäärä on siis kasvanut yli 80 000 henkilöllä. Selvityksen mukaan velallisten määrän kasvu on viime vuosina painottunut erityisesti pienituloisten lisääntyneeseen ylivelkaantumiseen. Etenkin yli 65-vuotiaiden naisten osuus on kasvanut. On arvioitu, että kaksi viidestä suomalaisesta kärsii jonkinlaisista maksuvaikeuksista.

Kehitys on erittäin huolestuttavaa, sillä ylivelkaantuminen aiheuttaa toimeentulovaikeuksien lisäksi stressiä ja henkistä pahoinvointia. Velkakierre, maksuhäiriömerkinnät ja ulosottoon joutuminen heikentävät monen jo ennestään vähävaraisen toimeentuloa ja aiheuttavat pitkittyessään näköalattomuutta sekä kasautuvia haasteita hyvinvoinnille.

Lisäksi se estää työikäisiä työllistymästä, mikä tekee ylivelkaantumisen ehkäisystä myös vaikuttavaa työllisyyspolitiikkaa. Talouspolitiikan arviointineuvosto on raportissaan (2020) todennut, että ylivelkaantuminen saattaa vähentää kulutusta, vääristää työvoiman tarjontaa ja lopulta vähentää talouskasvua.

Hallitus on hallitusohjelmassaan sitoutunut ylivelkaantumisen ja siihen liittyvien ongelmien vähentämiseen. Hallituksen esitys maksuhäiriömerkintöjen keston lyhentämisestä on tällä hetkellä lausuntokierroksella, ja esitystä positiivisesta luottorekisteristä odotetaan syksyllä.

Ongelman mittakaava on kuitenkin valtava, ja hallituksen on puoliväliriihessä syytä varmistaa, että muutkin hallitusohjelmakirjaukset ylivelkaantumisen hillitsemiseksi toteutetaan mahdollisimman pian. Korona on vain lisännyt suomalaisten talous- ja velkaongelmia. Esimerkiksi ulosoton suojaosan korottamista vähintään takuueläkkeen tasolle sekä sosiaalisen luototuksen valtakunnallistamista olisi nyt syytä kiirehtiä.

Toimenpidealoite TPA 42/2021 vp

Ulosottojärjestelmämme kaipaa myös isompaa remonttia. Vuonna 2020 Suomessa oli noin 560 000 ulosottovelallista. Näistä jopa 90 prosenttia oli luonnollisia henkilöitä. Tilastokeskuksen vuoden 2019 tietojen mukaan ulosotossa olevien keskimääräinen velka oli 21 310 euroa ja yhteenlaskettu velka oli 5,6 miljardia euroa.

Ulosoton ongelmana on usein velan pitkittyminen ja ketjuuntuminen, kun korkojen ja mahdollisten muiden maksujen vuoksi velkataakka ei häviä, vaan yksi ulosotto synnyttää uusia ulosottoja. Ulosotto aiheuttaa myös toimeentulotukiriippuvuutta, sillä monilla työssäkäyvillä henkilöillä on ansiotuloistaan huolimatta toimeentulotuen tarve palkan ulosmittauksen vuoksi.

Ulosoton suojaosuuden korottamisen lisäksi olisi tärkeää, että suojaosuuden ylittävän palkan ulosotto-osuuksien progressiota lisätään, jotta järjestelmä huomioisi paremmin ihmisten maksukyvyyn.

Suomessa ulosottovelkojen lopullinen vanhentumisaika on pidempi kuin monessa muussa Euroopan maassa, ja sitä tulisi lyhentää nykyisestä 15 vuodesta korkeintaan kymmeneen vuoteen. Akordien eli velan osittaisen anteeksiannon laaja-alaisempaa hyödyntämistä tulisi selvittää ja velkajärjestelyyn pääsyä tulisi helpottaa. Lisäksi on kohtuullistettava korkoihin sekä perimis- ja oikeudenkäyntikuluihin meneviä maksuosuuksia.

Toimilla olisi merkittävä työllisyysvaikutus, sillä nykyinen ulosottojärjestelmä vie ison osan varsinakin pienituloisen ansiotuloista ja muodostaa siksi kannustinloukun. Lisäksi siirtymällä progressiiviseen järjestelmään näiden muutosten vaikutus ulosoton perintätulokseen ja siten julkiseen talouteen jäisi maltilliseksi.

Jotta ylivelkaantumisen huolestuttava kasvutrendi saadaan käännettyä laskuun, olisi hallituksen syytä kehysriihessä sopia myös laaja-alaisesta toimenpideohjelmasta ylivelkaantumisen ehkäisemiseksi. Jotta ihmiset eivät päätyisi velkakierteeseen tai muihin syviin maksuvaikeuksiin, on kiinnitettävä huomiota ennalta ehkäiseviin toimiin, kuten talous- ja velkaneuvontaan. Myös nuorten talousosaamista on vahvistettava ylisukupolvisen velkaantumisen ehkäisemiseksi.

Pikavippien ja muiden korkeakorkoisten kuluttajaluottojen sääntelyä on tehostettava ja niiden markkinointi kielletävä. Uusia luottotuotteita ilmestyy jatkuvasti, ja niiden ehdot ovat monesti vaikeaselkoisia. Koronatilanteen takia kuluttajaluotoille asetettu 10 %:n korkokatto on syytä tehdä pysyväksi ja se tulee ulottaa koskemaan kaikkia luottoja niiden suuruudesta riippumatta. Kuluttajansuojalakia tulisi uudistaa niin, että se kattaa myös korottomat, kuluttomat ja yli kolmen kuukauden pituiset luotot.

Myös perintäkulujen lakisääteisiä maksimimääriä on pienennettävä. Lainanmyöntäjien tulisi jatkossa kantaa näkyvämpi osa liiketoimintansa riskistä ilman riskin paikkaamista ylivelkaantumista aiheuttavilla kohtuuttomilla perintäkuuluilla. Lisäksi julkisen sektorin perintäkäytäntöjä on kohtuullistettava, jotta esimerkiksi maksamatta jäänyttä lääkärikäyntiä ei viedä perintään.

Ylivelkaantuminen on vakava ongelma paitsi inhimillisestä näkökulmasta myös työllisyyden ja koko Suomen talouden näkökulmasta. Sen ehkäisemiseksi tarvitaan määrätietoisuutta ja laaja paletti vaikuttavia toimia.

Toimenpidealoite TPA 42/2021 vp

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin ulosoton uudistamiseksi niin, että suojaosaa korotetaan vähintään takuueläkkeen tasolle, että ulosotto-osuuden progressiota lisätään ja että velan vanhentumisaikaa lyhennetään ja

että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin ja laatii laaja-alaisen toimenpideohjelman suomalaisten ylivelkaantumisen ehkäisemiseksi.

Helsingissä 23.4.2021

Jari Myllykoski vas
Juho Kautto vas
Veronika Honkasalo vas
Paavo Arhinmäki vas
Merja Kyllönen vas
Johannes Yrttiaho vas
Katja Hänninen vas
Hanna Sarkkinen vas
Pia Lohikoski vas
Markus Mustajärvi vas
Mai Kivelä vas